

'Meester, u heb 't gewonne'

Henk van Randwijk, daltonleraar in de Jordaan in crisistijd

René Berends

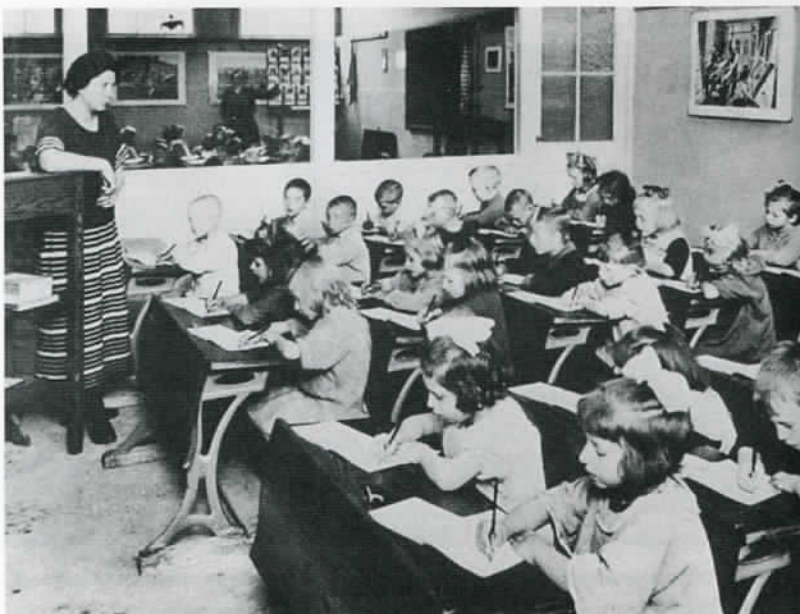
Een volk dat voor tirannen zwicht, zal meer dan lijf en goed verliezen. Dan dooft het licht...

Veel mensen zullen deze slotregels uit het gedicht Bericht aan de levenden van de dichter en schrijver Henk van Randwijk (1909-1966) kennen. Sinds 1953 siert deze tekst het oorlogsmonument in het Tweede Wateringplantsoen in Amsterdam.

Sommigen zullen ook weten dat Henk van Randwijk, onder de schuilnaam Sjoerd van Vliet, hoofdredacteur was van het illegale blad Vrij Nederland. Tijdens de bezetting is hij tot twee keer toe gearresteerd. Beide keren wist hij zich echter vrij te pleiten, zonder dat de Duitsers wisten dat ze de meest gezochte verzetsman in handen hadden. Na de Tweede Wereldoorlog bleef Van Randwijk als hoofdredacteur verbonden aan Vrij Nederland: emotioneel, doortastend en moedig, grillig, autoritair, een 'rooie' en een horzel voor politici en rechtlijnige gelovigen.

Slechts weinigen zullen van deze Van Randwijk ook weten dat hij onderwijzer was. In 1937 komt hij te werken op de Eben Haëzerschool in hartje Jordaan. De 'Inrichting voor Havelooze Kinderen' was in 1852 gesticht ter bestrijding van de afgrijpselijke armoede in de wijk. Als Van Randwijk er komt te werken is het een desolate plek, dat nogal wat kinderen als een soort verwarmd winterdagverblijf beschouwen, waar ze kunnen schuilen wanneer het te koud is om langs de straat te struinen. Van Randwijk krijgt zijn schoffies met bevoegenheid en charisma in het gareel: "Bij 'het temmen van de potige vanden in de zevende klas'

wordt zijn zelfbeheersing en zijn vaardigheid om met kinderen om te gaan danig op de proef gesteld, maar na een paar weken zeggen zijn leerlingen: "Meester, u hebt 't gewonne. We wilde u d'r uitpeste, maar we hebben geen schijn van kans gehad en we vinde 't fijn bij u!" Van Randwijk is niet streng, maar neemt de groep wel serieus, luistert aandachtig naar ze en straalt een warmte en een vriendelijkheid uit waarmee hij ze voor zich inneemt. Ondanks zijn zachtaardigheid is hij zeker geen doetje. Hij vindt het compromis tussen een broodnodige discipline waarmee niet te marchanderen valt en een warme menselijkheid. Al snel inventariseert hij wat er schort. Het gebouw is eigenlijk ongeschikt en er is een gebrek aan lesmaterialen. Na een bezoek aan De Werkplaats van Kees Boeke wordt het Van Randwijk duidelijk dat ze een andere kant uit moeten. Van Randwijk daltoniseert de school en focust zich in het lesprogramma op die kennis en vaardigheden waarvan de leerlingen praktische profijt kunnen trekken. Zo voert hij voor de jongens het vak Engels in. In een handelsstad als Amsterdam is kennis van het Engels immers van nut voor jongens die daardoor een baantje als chauffeur of 'hotelboy' kunnen krijgen. De meisjes krijgen vakken als handwerken, koken, strijken, verstellen, het maken van een babyuizet en het doen van de was. Ook leren de kinderen planten verzorgen. De schoolkrant is zijn lievelingsproject. Kern van alles wordt het zelfstandig leren werken. Kinderen moeten ieder afzonderlijk of in groepjes werken aan een tevoren opgestelde taak. Oudcollega en zijn opvolger Inne de Jong schrijft hierover: "Hij mobiliseert het hele personeel voor het samenstellen van een eigen methodiek. Voor alle leervakken. Een enorme opgave. Na half vier zaten we te schrijven, te knippen, te plakken, te vergelijken, te discussiëren, dag na dag, week na week." De school krijgt de naam van 'rooie school'. 'Van pedagogisch knekelhuis tot modelschool,' wordt de ontwikkeling genoemd! Maar na het binnenvallen van de Duitsers, vraagt het verzetswerk al gauw alle energie en komt het schoolwerk in het nauw. De daltonisatie van de school stopt. De Jong schrijft hierover: "Van Randwijk was ..., ondanks zijn kwaliteiten als pedagoog, geen schoolmeester in hart en nieren die al zijn vrije tijd kon besteden aan de samenstelling van een uitvoerige, gedetailleerde methodiek waaraan hij, individualist en improvisator, zichzelf toch niet zou houden." Als Van Randwijk zich volop richt op zijn verzetswerk en moet onderduiken, houdt zijn onderwijzersloopbaan op en is de daltonschool voor hem plotseling iets uit een vorig leven.

Eben Haëzerschool Bloemstraat 7 Amsterdam. Beeld: Nieuw Historisch Daltonarchief